

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

خلیل میرزائی^۱

بهرنگ صدیقی^۲

فاطمه صفری قهرودی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۰/۰۲

چکیده

این پژوهش با روش پیمایشی انجام شده و جامعه آماری آن مناطق ۲۲ گانه شهرتهران است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای تعیین شده است. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده و پایایی پرسشنامه با روش بازآزمایی و ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۷۳۳ و اعتبار ابزار با روش "اعتبار محتوا (CVR)" سنجیده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار Spss و آزمون‌های پیرسون، t مستقل و رگرسیون خطی استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که میزان سابقه کاربری در شبکه‌ها بیشترین تأثیر را بر ارتباطات غیرعینی (مجازی) داشته است. پس از آن به ترتیب سابقه کاربری در شبکه‌ها بر مهارت‌های اجتماعی، گمنامی در شبکه‌ها بر غلبه بر تنهایی و میزان استفاده از شبکه‌ها بر انزوای اجتماعی بیشترین تأثیر را داشته اند. هم چنین بین عدم حضور

^۱ - دکترای جامعه شناسی، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه آموزشی علوم اجتماعی

^۲ - دکترای جامعه شناسی، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه آموزشی علوم اجتماعی

^۳ - کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد واحد رودهن، گروه آموزشی علوم اجتماعی Email: fa-safarigh@yahoo.com

فیزیکی کاربران در شبکه‌ها و مهارت‌های اجتماعی، تعاملی بودن ارتباطات در شبکه‌ها و میزان اعتماد بنفس کاربران، گستردگی فضای ارتباطی در شبکه‌ها و میزان ارتباط کاربران با خانواده، سابقه کاربری در شبکه‌ها و میزان خود عرضه‌گری کاربران، سابقه کاربری در شبکه‌ها و میزان ارتباط کاربران با خانواده، سابقه کاربری در شبکه‌ها و میزان فردگرایی، سابقه کاربری در شبکه‌ها و میزان ارتباط کاربران با دوستان، گمنامی کاربران و مشارکت اجتماعی، گمنامی و مهارت‌های اجتماعی، گمنامی و میزان ارتباط کاربران با دوستان رابطه معنی دار و میزان روابط اجتماعی کاربران شبکه‌ها براساس نوع کاربری(استفاده) از شبکه‌ها تفاوت معنی دار مشاهده نشده است.

واژگان کلیدی : شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، روابط اجتماعی، نوع کاربری، ارتباطات

غیرعینی(مجازی)، گستردگی فضای ارتباطی

مقدمه

امروزه ارتباط تمدن‌ها دنیای ارتباطات اجتماعی روزمره را نیز متحول نموده است. ایجاد شبکه‌های ارتباطی ماهواره ای و اینترنتی نه تنها افراد یک جامعه را به هم نزدیک تر نموده بلکه توانسته است بین ملل مختلف نیز به صورتی شگرف ارتباطات اجتماعی فرا ملی برقرار نماید.

تکنولوژی‌های ارتباطی به خصوص پس از اختراع دستگاه چاپ و به میدان آمدن رادیو و تلویزیون نگرانی‌هایی برای جامعه شناسان در خصوص اثرات اجتماعی آن‌ها به دنبال داشته است. ظهور اینترنت و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به عنوان رسانه‌ای قدرتمند در سال‌های اخیر رشد حیرت انگیزی کرده است و نویدها و تهدیدات بسیاری را به همراه داشته است. آنچه در این شبکه‌های اجتماعی و ارتباطی بسیار حائز اهمیت است تفاوت و تنوع فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و ایجاد ارتباط بین آن‌هاست.

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

امروزه بسیاری از فرصت‌های فراغتی جوانان صرف ارتباطات اجتماعی اینترنتی متشکل از گپ اینترنتی^۱، پست الکترونیکی^۲، کنفرانس‌های اینترنتی و... می‌گردد. این شبکه‌ها بر میزان تنهایی کاربران، توانایی‌های ارتباطی، تنبلی و نوع ارتباطات کاربران تأثیر گذاشته است.

از طرفی در جامعه مدرن امروز، روابط متقابل و رودررو که نیازمند روابط عاطفی است کاهش یافته و کاربرد این شبکه‌ها را افزایش داده است. البته این شبکه‌ها شرایطی را نیز برای کاربران فراهم می‌کنند که کاربران بتوانند گوشه‌گیری، انزوا و تنهایی خود را مرتفع نموده و روابط اجتماعی خویش را افزایش دهند.

نتایج تحقیقات مقدماتی در این خصوص در تهران (جامعه آماری پژوهش) در سال ۱۳۸۹ نشان داد تهران نیز همزمان با تغییرات ایجاد شده در شیوه‌های ارتباطی جهانی دستخوش تغییر شده و با فراگیر شدن ارتباطات غیرعینی (مجازی) به شبکه‌های اجتماعی اینترنتی جهانی پیوسته است. بیش از نیمی از کاربران تهران تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، عضو شبکه‌ها شده و از ارتباطات غیرعینی (مجازی) استفاده می‌کنند. این کاربران به ویژه کاربران تحصیل کرده و دانشجو معمولاً ارتباطات خود را با دوستان و هم‌کلاسی‌های خود از طریق چت و ایمیل برقرار می‌کنند و از این شیوه ارتباطی بسیار راضی و خرسند هستند. فیلتر بودن شبکه‌ها نیز با وجود نرم افزارهای فیلترشکن، تأثیر چندانی بر میزان عضویت و کاربری کاربران نداشته است. به گفته خود شهروندان کاربر در تهران، مبادله اطلاعات و اخبار به عنوان یکی از عوامل جذب کاربران، نوع تفکر و شیوه‌های رفتاری آنان را متأثر نموده و موجب شده است آنها نسبت به مسائل روز به ویژه امور سیاسی و اجتماعی آگاه‌تر شده و سنجیده‌تر عمل نمایند. کاربران تهرانی نیز متأثر از شیوه‌های ارتباطی جدید، بخشی از ارتباطات خود را با دوستان خود از طریق پست الکترونیکی و گپ الکترونیکی برقرار می‌کنند. این نوع ارتباطات به علت سرعت انتقال ارتباطی، در دسترس بودن امکانات ارتباطی و تسهیل در شیوه ارتباطی بسیار مورد استقبال قرار گرفته اند.

۱. Chat

۲. Email (Electronic Mail)

علاوه بر آن این شبکه‌ها در تهران توانسته است به عنوان وسیله‌ای برای ارضای نیازهای هیجانی و روانی افراد به تدریج جایگزین روابط عینی انسان‌ها در زندگی روزمره شود و به عنوان ابزاری از طریق فراهم آوردن فضائی مجازی برای ایجاد رابطه، افراد را از مشکلات ناشی از ارتباطات عینی چون ترافیک، هزینه‌های حمل و نقل، هدر رفتن ساعات روزانه جهت رفت و آمد و... در وضعیت جهان عینی رها سازد.

این رسانه ارتباطی به سرعت جای خود را در عرصه تعامل‌های اجتماعی باز کرده و علاوه برگسترش، تنوع و ارائه شیوه‌های متفاوت ارتباطات اجتماعی، به دلایل گوناگون قشر عظیمی از جامعه یعنی جوانان را تحت تأثیر قرار داده است. علاوه بر آن این شبکه‌ها چنان سرعت و عمقی به تغییرهای اجتماعی داده که حتی پابرجاترین عرصه حیات بشری یعنی فرهنگ را نیز در نوردیده و ما را در میانه یک دگرگونی جدی فرهنگی قرار داده است و با فراهم آوردن امکان پیدائی جامعه شبکه‌ای که افراد و جوامع را در قالب‌های تازه، هویت‌های تازه بخشیده نه تنها قواعد و قوانین حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسان‌ها، بلکه نگرش افراد را نسبت به خود، دیگران و جهان تغییر داده است (دوران، ۱۳۸۵: ۱۱۰).

از طرفی اینترنت و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی می‌تواند به عنوان نوید یا فرصت نوین ارتباطی، نقش مکملی در ارتباطات اجتماعی ایفا نماید. این نوع ارتباطات برخلاف ارتباطات عینی یا تلفنی، می‌تواند بدون ایجاد مزاحمت، فواصل خالی زمانی را پر کند. از همین حیث استفاده اجتماعی از این نوع ارتباطات، موجب کاهش انزوای اجتماعی یا به تعبیر دیگر افزایش ارتباطات اجتماعی فرد می‌گردد (دوران و دیگری، ۱۳۸۵: ۹۱).

هم چنین اینترنت و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی با آزادی انتشار اطلاعات و تناقض با سیاست محدود سازی و ضد سانسور، مروج تکنولوژی است و با خود الگوی نوین زندگی جدید را به ارمغان آورده است. کاربر اینترنت هم دارای سطح تحصیلات بالاتری نسبت به سایر هم سالان خود است و هم بر اثر استفاده از این رسانه به سطح بالاتری از دانش و اطلاعات ارتقاء می‌یابد. این تکنولوژی نوین حتی می‌تواند منجر به ایجاد یک طبقه نخبه در جامعه شود که برای جامعه بسیار مفید مؤثر است.

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

اهمیت روابط اجتماعی و شناخت آسیب‌هایی که این روابط را تهدید می‌نمایند موجب شکل‌گیری مطالعه‌های بسیاری در این خصوص شده و تحقیقات بسیاری را به خود اختصاص داده است. خطرهای محتمل تکنولوژی و به طور خاص شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به عنوان رسانه‌ای ارتباطی ضرورت انجام این تحقیق را فراهم نموده است.

به نظر محققان، اینترنت به ویژه شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، با جایگزینی ارتباطات غیرعینی (مجازی) و روابط واقعی انسان‌ها، به عنوان تهدیدی جدی این روابط را در زندگی روزمره تحت تأثیر قرارداده است. ازدیدگاه این محققان این تکنولوژی ابزاری است که از طریق ایجاد و فراهم آوردن فضائی مجازی برای ایجاد رابطه، افراد را از دردسر روبه رو شدن با دیگران و قرار گرفتن در وضعیت جهان واقعی رها می‌سازد (دوران وهمکاران، ۱۳۸۵، ص ۷۳). این جایگزینی می‌تواند به تدریج به نوعی وابستگی به عنوان نوع جدیدی از اعتیاد، بلای مدرنیته و شیوه جدید زندگی بینجامد و مشکل‌های عمده‌ای را در جهت بهداشت روانی جامعه ایجاد نماید.

از طرفی این شبکه‌ها با تأثیر بر هویت اجتماعی، گمنامی، جعل نام و جنسیت و پنهان داشتن هویت را در ارتباطات کامپیوتری امری ممکن، معمول و تأثیرگذار نموده است. ضمن اینکه این سرگرمی‌های مجازی، علاقه جوانان به مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های مدنی را با انگیزه‌های مختلف تحت تأثیر قرارداده و ممکن است بر مهارت‌های اجتماعی آنان تأثیرات منفی بگذارد. هم‌چنین مجاورت طولانی با فضاهای مجازی می‌تواند به تأثیر پذیری افراطی از هنجارها و ارزش‌ها در عرصه‌های مختلف ارتباطی و اجتماعی انجامیده و با تقویت جهان وطنی تعلق‌های ملی و سنتی کاربران را تحت تأثیر قرار دهد (دوران وهمکاران، ۱۳۸۵، ص ۱۴).

این تکنولوژی نوین ارتباطی - اطلاعاتی امروزه چنان سرعت و عمقی به تغییرات اجتماعی داده که حتی پابرجاترین عرصه حیات بشری یعنی فرهنگ را نیز در نوردیده و ما را در میانه یک دگرگونی جدی فرهنگی قرار داده است و با فراهم آوردن امکان پیدائی جامعه شبکه‌ای که افراد و جوامع را در قالب‌های تازه،

هویت‌های تازه بخشیده، نه تنها فائده‌ها و قانون‌های حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسان‌ها، بلکه نگرش افراد را نسبت به خود، دیگران و جهان تغییر داده است (دوران، ۱۳۸۵، ص ۱۱۰).

ضمن اینکه این نوع ارتباط در کاهش معضله‌های ترافیکی، آلودگی صوتی، آلودگی هوا، هزینه‌های حمل و نقل، محدودیت زمانی و مکانی و افزایش سرعت انتقال اطلاعات، سرعت شیوه‌های ارتباطی، دسترسی به اطلاعات و... بسیار موثر است.

این مشکل‌ها (بدون توجه به نویدها و فرصت‌های این شبکه‌ها) موجب شده فیلتر کردن و مقابله با دسترسی به این شبکه‌ها در صدر اقدام‌های اجتماعی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی جهت کاهش اثرات (به نظر مخرب) شبکه‌ها قرار گیرد. در حالی که با ارائه سیاست‌های تعدیل‌سازی و راهکارهای مناسب، می‌توان بهره‌برداری مؤثرتری از این شبکه‌ها نمود. این تغییر و تحول‌ها، مشتمل بر نویدها و تهدیدها که امروزه موجب شده جمعیت فراوانی به ویژه جوانان، زمان زیادی را صرف استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و کاربری آن نمایند از اهمیت بسیاری برخوردار است که ضرورت انجام این تحقیق را فراهم نموده است.

گیدنز در نظریه ساختار بندی خود معتقد است دیالکتیک فعالیت‌ها و شرایط که در زمان و مکان رخ می‌دهد نه آگاهی است و نه ساختار اجتماعی و کنشگر انسانی با وجود استعداد باز اندیشی صرفاً موجود خود آگاهی نیست بلکه جریان جاری فعالیت‌ها و شرایط را بازتاب می‌کند. بیشتر کنش‌ها از انگیزش‌های مستقیمی برخوردار نیستند. به نظر وی فعالیت‌های انسانی تنها به وسیله کنش‌گران پدید نمی‌آیند بلکه از طریق راه‌هایی که کنش‌گران برای ابراز وجودشان در پیش می‌گیرند پیوسته باز ایجاد می‌شوند.

عامل‌های اجتماعی از طریق فعالیت هایشان شرایطی را ایجاد می‌کنند که این فعالیت‌ها را امکان‌پذیر می‌کند (ریترز، ۱۳۸۶: ۶۰۱). با توجه به نظر گیدنز می‌توان گفت کاربران شبکه‌های اجتماعی اینترنتی در

۱. George Ritzer

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

جریان انجام کنش و فعالیت‌های ارتباطی، ارتباطات را برقرار و امکان پذیر می‌سازند لذا امکان دارد که هر چه مدت زمان فعالیت‌ها افزایش یابد، فعالیت‌ها نیز افزایش یافته و لذا روابط اجتماعی و ارتباطی باز تولید گردد. بنابراین کنش‌گران ۱- شرایط ادامه فعالیت‌ها را در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بطور ناآگاهانه فراهم می‌کنند. ۲- موجب افزایش میزان کاربری و ارتباطات شبکه‌ای خود می‌شوند.

براساس نظریه شبکه (بری ولمن ۱ و گرانووتر ۲) با وجود پیوندهای (سست) غیر رودرروی مجازی اینترنتی سستی پیوند اعضای خانواده، آن‌ها را منزوی نمی‌نماید (ریتزر، ج، ۱۳۸۶: ۵۷۸). این گستردگی فضای ارتباطی، فرصتی را فراهم می‌کند که کاربران با فراگیری شیوه‌های ارتباطی به مراتب آسان‌تر از شیوه‌های مرسوم ارتباطی عینی، آن‌هم بدون رویت چهره و مواجهه با مشکل‌های ارتباطات رودررو و به خصوص دامنه گسترده ارتباطات برای دوست‌یابی و سرگرمی، مشتاق عضویت در شبکه‌ها، گروه‌ها و تیم‌های ارتباطی می‌گردند.

هابرماس ۳ معتقد است تعامل‌های شبکه‌ای کاربران اینترنت بیش از میزان ارتباطات مستقیم آن‌هاست و این امر مانع توجه آن‌ها به اجتماع واقعی می‌گردد لذا اینترنت نه تنها زمان پرداختن به سایر فعالیت‌ها را کاهش می‌دهد بلکه توجه افراد را از محیط اطراف خود باز می‌دارد (جواهری و دیگری، ۱۳۸۶: ۴۰). از طرفی بر اساس نظر ساندرز ۴، تیفانی ۵، فیلد ۶ و کاپلان ۷ (۲۰۰۰) کاربرانی که کمتر از اینترنت استفاده می‌کنند، نسبت به آن‌هایی که استفاده طولانی مدت می‌کنند، با مادر و دوستان خود رابطه مناسب و

۱. Barry Wellman

۲. Granovetter

۳. Jurgen Habermas

۴. Sanders

۵. Tiffany

۶. Field

۷. Kaplan

معنی‌دارتری دارند (برجلی و دیگری، ۱۳۸۲: ۴۰). گرایش افراد به شبکه‌های مجازی و صرف ساعت‌ها وقت افراد به آن‌ها، نوع روابط را در افراد تغییر داده است. این نوع روابط ممکن است بر روابط عاطفی و اجتماعی رودررو موثر باشد و منجر به کاهش آن گردد.

تئوری ارتباط جمعی (والدهال) نیز اعتقاد دارد اثرات دراز مدت بیش از اثرات کوتاه مدت مورد توجه قرار می‌گیرد، تاثیر پیام‌ها زمانی که به مدت طولانی از آن‌ها استفاده شود بیشتر خواهد بود. به نظر کلاپر علاوه بر تکرار پیام، مدت زمان پیام نیز مهم است تا برنامه بتواند بالاترین اثر ممکن را داشته باشد (کفاشی، ۱۳۸۸: ۶۰). رابرت کراوت (۱۹۹۵-۱۹۹۶) نیز طی تحقیقی دریافت استفاده از اینترنت موجب کاهش ارتباط فرد با خانواده‌اش و کوچک شدن حلقه اجتماعی پیرامون فرد و افزایش احساس تنهایی و افسردگی می‌گردد.

جوهری و باقری (۱۳۸۶) بیان می‌دارند "افزایش شبکه‌های اجتماعی کامپیوتری فردگرایی مشبک را تسهیل می‌کند. در این وضعیت فرد و نه گروه (خانوار)، واحد اولیه هم‌بندی و اتصال است. هر شخص صفحه کلیدی است میان پیوندها و شبکه‌ها. افراد به سرعت بین شبکه‌های اجتماعی در حرکت هستند و هر شخص به شکل جداگانه ای شبکه‌های خود را برای دستیابی به اطلاعات، همکاری، حمایت، سفارش‌ها، معاشرت و احساس تعلق فعال می‌سازد".

بر اساس نظرفالکنبورگ و پتر امروزه به دلیل دسترسی اکثر مردم به اینترنت، پیام رسان ۱ و شبکه - های اجتماعی چون فیس‌بوک ۲، توئیتر ۳ و مای‌اسپیس ۴، نوجوان‌ها از این طریق بیشتر با دوستان خود ارتباط ارتباط دارند تا با غریبه‌ها ("یافته‌های تازه پژوهشی درباره تاثیرات اینترنت بر نوجوانان"، ۱۳۹۰). به نظر

۲۰. Messenger

۲. Facebook

۳. Twitter

۴. Myspace

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

رینگولد (۱۹۹۳) نیز جامعه‌های مجازی به عنوان جوامعی که در آن افراد از طریق اینترنت به یکدیگر متصل می‌شوند و پیوندهای دوستی و حمایتی میان آنان بوجود می‌آید نسخه تکنولوژیکی اجتماع سنتی است که به ما فرصت بازسازی اجتماع‌های آسیب دیده را به کمک صفحه کلید، صفحه نمایش^۱، پردازش گر و مودم می‌دهد (امیرکافی، ۱۳۸۳: ۱۱۱).

تعاملی بودن ارتباطات بر میزان کنترل کاربران بر فرایند ارتباطی و توانائی آن‌ها در تغییر نقش‌های آن‌ها در یک گفتگوی دوطرفه اثر گذار است. این ویژگی شرایط ابراز و اظهار نظر را برای کاربران فراهم و اعتماد به نفس و خود عرضه‌گری آن‌ها را افزایش می‌دهد^۲ (منتظر قائم، ۱۳۸۷: ۲۳۷).

جوکار و سلیمی (۱۳۸۸) بیان می‌دارند^۳ ارتباطات اجتماعی اینترنتی بازداری زدائی، خود افشائی، صمیمیت و خود عرضه‌گری را تسهیل می‌کنند. این شبکه‌ها می‌تواند گریزگاهی نیز برای کسانی باشند که از مشکل‌های روانی رنج برده و به تشویش و احساس تنهایی دچار هستند. این گونه تسهیلات همراه با کاهش اضطراب اجتماعی، به افراد اجازه می‌دهند تا خود را آرمانی‌تر عرضه کنند^۴.

افراد از طریق اینترنت با فرهنگ‌های گوناگون آشنا می‌شوند و مهارت‌های اجتماعی را فرا می‌گیرند. ارتباط اینترنتی، به گسترش و تقویت مهارت‌های اجتماعی کمک می‌کند ("روانشناسی و آسیب شناسی اینترنت ، ۲۰۱۰). از طرفی اینترنت به رغم آثار سوئی که ممکن است بر جای بگذارد، در برخی مواقع و در صورت استفاده درست و با توجه به برخی از مزایای آن می‌تواند به رشد مهارت‌های اجتماعی جوانان کمک کند. آثار مثبت رایانه بر مهارت‌های اجتماعی را نمی‌توان نادیده گرفت ("تأثیر اینترنت بر مهارت‌های اجتماعی و سلامت کودکان و نوجوانان، ۱۳۸۹).

منتظر قائم و تاتار (۱۳۸۴) معتقدند اینترنت با فراهم آوردن فضائی به کاربران اجازه می‌دهد بصورت گمنام به فعالیت پرداخته و هویت شخصی خود را پنهان کنند. این گمنامی ضمن اینکه به افراد کمک می‌کند

۱. Monitor.

آزادانه‌تر و آسان‌تر ارتباط برقرار کنند موجب افزایش مشارکت فرد در مباحث سیاسی و امور شهروندی می‌گردد.

گمنامی در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و نبود ارتباط رودررو بویژه در محیط‌های تعامل همزمان (برخط)، خود آگاهی و اضطراب اجتماعی را کاهش می‌دهد و موجب شکل‌گیری روابط دوستانه در افراد تنها می‌گردد. افرادی که موفقیت‌چندانی در روابط واقعی نداشته‌اند از طریق این نوع ارتباطات بدون برملا کردن چهره خود، روابط گسترده‌ای را برقرار و احساسات خویش را بروز می‌دهند (جوکار و دیگری، ۱۳۸۸: ۱).

جوکار و همکاران (۱۳۸۸) معتقدند "گمنامی، عدم حضور فیزیکی و رودررو و عینی نبودن تماس‌ها به کاربران، اجازه می‌دهند بر تنهایی خود غلبه نموده، عرصه‌ای برای ممارست و بهبود مهارت‌های اجتماعی خود داشته باشند".

توکلی (۱۳۸۱) معتقد است کاربران شبکه‌ها به دلیل گمنامی، تعاملات اجتماعی خود را کنترل کرده و با روابط دوستانه خود مهارت‌های اجتماعی تازه‌ای کسب نموده و از این طریق اضطراب اجتماعی خود را کاهش داده و بر تنهایی خود غلبه می‌نمایند.

براساس مطالعات موسسه پژوهشی پیوا، از بین ۹۳ درصد از نوجوانان آمریکائی که کاربر اینترنت هستند پسران به اشتراک گذاشتن فیلم و دختران به وبلاگ نویسی و اشتراک عکس علاقمندند. به طور کلی پسران بیش از دختران از ایمیل، خرید، جستجوی اطلاعات استفاده می‌نمایند و دختران، باتوجه به اعتماد کمتری که به اینترنت دارند (فرهمند، ۱۳۸۷: ۸-۷).

بری ولمن و همکارانش (۱۹۹۸) طی تحقیقی بیان می‌دارند، استفاده از ایمیل (پست الکترونیکی) جایگزین روابط واقعی اجتماعی نشده بلکه به عنوان شکل جدیدی از روابط رودررو، تلفن و نامه اضافه شده

۱. Pew

است. تأثیر مثبت پست الکترونیکی بر روابط میان دوستان بیشتر از رابطه میان خویشاوندان بود. افراد تحصیل کرده تمایل بیشتری به ارسال پست الکترونیکی برای دوستان دور از خود نشان دادند. کاربران جوان علاقه به ارسال ایمیل به دوستان خود برای برقراری ارتباط داشتند. اما الگوی روابط اجتماعی از این حیث تفاوتی میان زنان و مردان نشان نداد (کاستلز، ۱، ۲۰۰۱: ۱۲۲). طی تحقیق‌های دیگری زنان نسبت به پذیرش رفتارهای جدید در اجتماع انعطاف پذیرترند. هم چنین از بین زنان جامعه آماری (۴۲٪)، ۱۹٪ و از جامعه آماری مردان (۵۸٪)، ۱۷/۵٪ با برقراری ارتباط با افراد جدید مشکلی نداشته‌اند. ضمن اینکه بر اساس شاخص‌های ارتباطات اجتماعی، زنان به نسبت مردان در سازگاری با تغییرها، تغییر در شیوه رفتار و آرامش در حین برخوردهای خشونت آمیز و مردان در استفاده از اینترنت یا شبکه‌های اجتماعی موفق‌ترند (بشارتی، ۱۳۸۲: ۴۵).

صدیقی (۱۳۸۵) بیان می‌دارد برخی از اندیشمندان معتقدند فرزندان به ویژه کودکان زمانی که در تناقض بین رفتار والدین و رفتار خود - که از والدین خود آموخته‌اند - قرار می‌گیرند تصمیم به جستجو برای یافتن شیوه رفتاری جدید و مناسب می‌گیرند. معمولاً جستجو برای یافتن شیوه‌های رفتاری جدید زمانی آغاز می‌گردد که فرد با ورود به اجتماع و حین ارتباطات اجتماعی بین رفتارهای جامعه و والدین به عنوان اولین الگو تناقض می‌یابد. این مسأله به صورت آگاهانه و با افزایش سن افزایش می‌یابد.

تحقیقات نشان می‌دهد افراد با تحصیلات بالای دیپلم بیش از افراد زیر دیپلم به ارتباطات اجتماعی خود با دیگران اهمیت می‌دهند. به عبارتی برای آنها مهم است با چه کسی ارتباط برقرار نمایند. این ویژگی در بین افراد تحصیل کرده نیز متفاوت است. بر اساس نتایج تحقیق‌های فوق میزان اهمیت به ارتباطات اجتماعی در بین مردان و زنان تحصیل کرده نیز با افزایش تحصیلات افزایش می‌یابد (شاهدی، ۱۳۸۳: ۵).

هدف این تحقیق بررسی میزان تفاوت روابط اجتماعی کاربران اجتماعی و غیراجتماعی، تأثیر میزان استفاده از شبکه‌ها بر انزوای اجتماعی، تأثیر تعاملی بودن ارتباطات بر اعتماد به نفس آنها، میزان تأثیر

گسترده‌گی فضای ارتباطی بر روابط خانوادگی کاربران، میزان تأثیر سابقه کاربری بر میزان خود عرضه‌گری، فردگرایی، ارتباطات مجازی، ارتباط با دوستان، مهارت‌های اجتماعی، روابط خانوادگی، بررسی میزان تأثیر گمنامی بر میزان غلبه بر تنهایی، مشارکت اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و ارتباط با دوستان و بررسی تأثیر عدم حضور فیزیکی کاربران بر میزان مهارت‌های اجتماعی است.

ابزار و روش پژوهش

این تحقیق با استفاده از روش پیمایش^۱ به توصیف و تبیین موضوع پرداخته است. مطالعات انجام شده در این تحقیق در شرایط طبیعی و بدون دستکاری آزمایشی و با هدف فرضیه آزمائی صورت گرفته است و فرضیه‌های مطرح شده حاصل مطالعات مقدماتی و برآمده از چارچوب نظری است.

جامعه آماری در این پژوهش کلیه افراد ۲۰-۳۵ ساله‌ی منطقه‌های ۲۲ گانه شهر تهران، مشتمل بر ساکنان، شاغلان، دانشجویان و... می باشد که عضو و کاربر شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بوده و از این شبکه‌ها استفاده می کنند.

حجم نمونه از طریق فرمول کوکران با ضریب دقت ۰/۰۵ و ضریب اطمینان ۹۵٪ و با توجه به جامعه آماری، ۳۸۴ نفر تعیین شده است. نمونه مورد نظر شامل شهروندان مناطق ۵ گانه ۳،۶،۱۳،۱۷،۲۲ واقع در شهر تهران در سنین ۲۰-۳۵ سال اعم از مرد و زن و در کلیه مقاطع تحصیلی است. روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای (متناسب باحجم) بوده است که برای انتخاب نمونه آماری، شهر تهران به ۵ بخش شمال، جنوب، غرب، شرق و مرکز، تقسیم و از هر بخش یک منطقه به قید قرعه انتخاب گردید. از شمال (منطقه‌های ۱،۲،۳)، منطقه ۳، از جنوب (منطقه‌های ۱۵،۱۶،۱۷،۱۸،۱۹،۲۰) منطقه ۱۷، از مرکز (منطقه‌های ۱۱،۱۲،۱۰،۷،۶) منطقه ۶، از شرق (منطقه‌های ۴، ۸،۱۳،۱۴) منطقه ۱۳ و از غرب (منطقه‌های

۱. Survey.

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

منطقه ۲۲ به قید قرعه انتخاب و بدین ترتیب ۵ منطقه تعیین شد. سپس از هر منطقه ۲ خیابان اصلی و از هر خیابان اصلی ۲ خیابان فرعی یا کوچه به قید قرعه جهت تعیین آزمودنی‌ها و تکمیل پرسشنامه گزینش گردید.

ابزار پژوهش پرسشنامه‌ای است متشکل از ۵۸ سؤال بسته و چند گزینه ای با مقیاس‌های اسمی و ترتیبی و متغیرهای روابط اجتماعی (وابسته) و ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی (مستقل). متغیرهای تحصیلات، سن و جنسیت نیز به عنوان متغیرهای تاثیرگذار مدنظر قرار گرفته است.

اعتبار پرسشنامه با استفاده از روش اعتبار محتوا (CVR) مورد سنجش قرار گرفت. با توجه به اینکه میزان CVR برای ۱۰ متخصص جهت ارزیابی پرسش‌ها حداقل ۰/۶۲ است. تعداد ۱۱ سؤال که CVR آنها کمتر از ۰/۶۲ بود حذف و سؤال‌هایی که دارای $CVR > 0.62$ بودند باقی ماندند و لذا اعتبار پرسشنامه تأیید گردید. پایایی ابزار (پرسشنامه) نیز با روش بازآزمایی ۲ مورد سنجش قرار گرفت که میزان ضریب همبستگی به دست آمده برابر ۰/۷۳۳، موید وجود پایایی ابزار تحقیق می باشد.

جهت تجزیه و تحلیل نتایج تحقیق از نرم افزار ۱۱/۵ و ۱۲ Spss استفاده و تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از آماره‌های توصیفی و آزمون‌های t مستقل، رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون انجام شده است.

یافته ها

در تحقیق حاضر از میان ۳۸۴ نفر نمونه آماری، ۱۹۴ نفر (۵۰/۵۲٪) مرد و ۱۹۰ نفر (۴۹/۴۷٪) زن هستند. میانگین سنی آزمودنی ها ۲۴/۹۷ سال، حداقل و حداکثر سن به ترتیب ۲۰ و ۳۵ سال بوده است. ۳۵۳ نفر (۹۴/۳۸٪) از آزمودنی ها عضو شبکه facebook، ۴۷ نفر (۱۲/۵۶٪) عضو شبکه twitter، ۹ نفر (۲/۴٪) عضو شبکه myspace و ۱۴ نفر (۳۰/۴۸٪) عضو سایر شبکه ها (اورکات، کلوب، کلس میت، سکندلایف و...) بوده اند. ۸ نفر (۲/۰۸٪) از آزمودنی ها با تحصیلات زیر دیپلم، ۶۴ نفر (۱۶/۶۶٪) دیپلم، ۳۶ نفر (۹/۳۷٪) فوق دیپلم، ۱۹۱ نفر (۴۹/۷۳٪) کارشناسی، ۷۴ نفر (۱۹/۲۷٪) کارشناسی ارشد و ۳ نفر (۰/۷۸٪) دکترا هستند. هم چنین ۵۷ نفر (۱۴/۸۴٪) از کاربران با سابقه کاربری کمتر از یکسال، ۱۲۵ نفر (۳۲/۵۵٪) ۲-۱ سال، ۹۹ نفر (۲۵/۷۸٪) ۳-۴ سال، ۳۸ نفر (۹/۸۹٪) ۵-۶ سال و ۶۴ نفر (۱۶/۶۶٪) با سابقه کاربری بیش از ۶ سال هستند. در ضمن ۲۷۹ نفر (۷۴/۵۹٪) از ایمیل، ۱۵۲ نفر (۴۰/۶۴٪) از چت، ۳۴ نفر (۹/۰۹٪) از کنفرانس های مجازی، ۱۹۰ نفر (۵۰/۸٪) از وب گردی، ۲۵۵ نفر (۶۸/۸۶٪) از اطلاعات و اخبار و ۱۴۴ نفر (۳۸/۵٪) از سایر امکان های اینترنت یا شبکه ها (مبادله های کالا، مقاله ها و تحقیق ها، ثبت نام و عضویت، مبادله اطلاعات و...) استفاده نموده اند. ضمن اینکه نوع کاربری ۱۵ نفر (۳/۹٪) از کاربران، اجتماعی و نوع کاربری ۳۶۹ نفر (۹۶/۰۹٪) از کاربران غیر اجتماعی است.

جهت سنجش فرضیه های رابطه ای بین متغیر های مستقل و وابسته از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی و برای سنجش فرضیه های تفاوتی از آزمون t مستقل استفاده شده است که نتایج تحقیق در جداول شماره ۱، ۲ و ۳ خلاصه شده است.

۱.Orkut

۲.Cloob

۳.Classmates

۴.Secondlife

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

جدول شماره (۱): نتایج رابطه بین متغیر های مستقل و وابسته با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی پیرسون	معنی داری Sig)
سن	روابط اجتماعی	-۰/۰۶۸	۰/۲۹۱
گسترده‌گی فضای ارتباطی	روابط خانوادگی	-۰/۰۳۸	۰/۴۸۷
عدم حضور فیزیکی	مهارت‌های اجتماعی	-۰/۰۲۴	۰/۶۶
میزان استفاده از شبکه‌ها	انزوای اجتماعی	-۰/۱۲۶	۰/۰۱
گمنامی	مهارت‌های اجتماعی	-۰/۰۷۵	۰/۱۶۳
گمنامی	مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۴	۰/۹۴۶
گمنامی	غلبه بر تنهایی	۰/۱۳۶	۰/۰۱
گمنامی	ارتباط با دوستان	-۰/۰۷	۰/۱۸۶

بر اساس جدول شماره ۱، بین سن و روابط اجتماعی کاربران، بین گسترده‌گی فضای ارتباطی در شبکه‌ها و روابط خانوادگی کاربران، بین نداشتن حضور فیزیکی کاربران در شبکه‌ها و مهارت‌های اجتماعی آن‌ها، بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و مهارت‌های اجتماعی آن‌ها، بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و مشارکت اجتماعی آن‌ها و بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و ارتباط آن‌ها با دوستانشان در سطح ۰/۰۵ و کمتر رابطه (همبستگی) معنی دار وجود ندارد. به عبارت دیگر در همه روابط فوق فرضیه صفر تایید و فرضیه پژوهشگر رد می‌شود. بین میزان استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و انزوای اجتماعی کاربران در سطح ۰/۰۵ و کمتر رابطه (همبستگی) معنی دار ضعیف و معکوس وجود دارد. به این معنی که هر چه میزان استفاده کاربران از شبکه‌ها بیشتر شود انزوای اجتماعی آن‌ها کاهش می‌یابد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهشگر تایید شده است. بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و غلبه بر تنهایی آن‌ها در سطح ۰/۰۵ و کمتر رابطه

معنی دار ضعیف و مستقیم وجود دارد. به عبارت دیگر کاربران گمنام در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی از تنهائی کمتری رنج برده و بهتری می‌توانند برتنهائی خود غلبه کنند و این بیانگر رد فرضیه صفر و تایید فرضیه پژوهش‌گر است.

جدول شماره (۲): نتایج رابطه بین متغیر های مستقل و وابسته با استفاده از آزمون رگرسیون خطی (روش Enter)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	R	RSquare	B (بتا)	(معنی داری) Sig	F
تحصیلات	روابط اجتماعی	۰/۰۴۶	۰/۰۰۲	-۰/۲۰۶	۰/۴۰۱	۰/۷۰۸
تعاملی بودن ارتباطات	اعتماد بنفس	۰/۰۷۳	۰/۰۰۵	۰/۳۲۵	۰/۱۶۸	۱/۹۰۴
سابقه کاربری	ارتباطات غیر عینی	۰/۱۲۷	۰/۰۱۶	۰/۰۹۷	۰/۰۱۶	۰/۸۵۵
سابقه کاربری	ارتباط با دوستان	۰/۰۶	۰/۰۰۴	۰/۰۴۶	۰/۲۵	۱/۳۲۸
سابقه کاربری	مهارتهای اجتماعی	۰/۱۲۲	۰/۰۱۵	۰/۳۰۶	۰/۰۲۱	۵/۳۸۸
سابقه کاربری	فردگرایی	۰/۰۵۴	۰/۰۰۳	۰/۰۸۷	۰/۲۹۷	۱/۰۸۹
سابقه کاربری	روابط خانوادگی	۰/۰۱۹	۰	۰/۰۱۴	۰/۷۲۴	۰/۱۲۵
سابقه کاربری	خودعرضه گری	۰/۰۰۱	۰	۰/۰۰۱	۰/۹۸۸	۰

باتوجه به نتایج جدول شماره ۲، $R = ۰/۰۴۶$ نشان می‌دهد همبستگی بین تحصیلات کاربران و روابط اجتماعی آن‌ها بسیار ضعیف است. به بیان دیگر همبستگی بین تحصیلات کاربران و روابط اجتماعی آنها در سطح $۰/۰۵$ و کمتر رابطه معنی‌داری وجود ندارد و $۰/۹۵۴\%$ از رابطه متغیرهای منظور شده را، متغیرها تبیین نمی‌کند. مجذور R نیز نشان می‌دهد کل تغییر پذیری روابط اجتماعی کاربران توسط تحصیلات آن‌ها در این پژوهش $۰/۰۰۲$ است. یعنی میزان $۰/۹۹۸\%$ از تغییرها، مربوط به عوامل دیگری است. هم چنین همبستگی بین تعاملی بودن ارتباطات در شبکه‌ها و اعتماد به نفس کاربران با توجه به $R = ۰/۰۷۳$ بسیار ضعیف است. به بیان دیگر رابطه (همبستگی) معنی‌داری بین تعاملی بودن ارتباطات در شبکه‌ها و اعتماد به

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

نفس کاربران در سطح ۰/۰۵ و کمتر وجود ندارد و ۰/۹۲۷٪ از رابطه متغیرهای منظور شده را، متغیرها تبیین نمی‌کند. مجذور R نیز بیانگر این است که کل تغییر پذیری اعتماد به نفس کاربران توسط تعاملی بودن ارتباطات در شبکه‌ها در این پژوهش ۰/۰۰۵ است. یعنی ۰/۹۹۵٪ از تغییرهای مربوط به عوامل دیگری است. همبستگی بین سابقه کاربری کاربران و ارتباطات غیر عینی آن‌ها با توجه به $R=0/127$ بسیار ضعیف است. رابطه (همبستگی) معنی‌داری بین سابقه کاربری کاربران و ارتباطات غیرعینی آن‌ها در سطح ۰/۰۵ و کمتر وجود دارد. مجذور R نیز مبین این مطلب است که کل تغییر پذیری ارتباطات غیرعینی مربوط به سابقه کاربری کاربران در این پژوهش ۰/۰۱۶ است. یعنی ۰/۹۸۴٪ از تغییرها مربوط به عوامل دیگری است. همبستگی بین سابقه کاربری کاربران و ارتباط کاربران با دوستانشان با توجه به $R=0/06$ بسیار ضعیف است. به بیان دیگر همبستگی بین تحصیلات کاربران و روابط اجتماعی آن‌ها در سطح ۰/۰۵ و کمتر رابطه معنی‌داری وجود ندارد و ۰/۹۴٪ از رابطه متغیرهای منظور شده را متغیرها تبیین نمی‌کند. مجذور R نیز نشان می‌دهد کل تغییر پذیری ارتباط کاربران با دوستانشان مربوط به سابقه کاربری آن‌ها در این پژوهش ۰/۰۰۴٪ است. یعنی میزان ۰/۹۹۶٪ از تغییرها، مربوط به عوامل دیگری است. هم چنین همبستگی بین سابقه کاربری و مهارت‌های اجتماعی کاربران با توجه به $R=0/122$ بسیار ضعیف است. لیکن ۰/۸۷۸٪ از رابطه متغیرهای منظور شده را متغیرها تبیین نمی‌کند. مجذور R نیز بیانگر این است که کل تغییر پذیری مهارت‌های اجتماعی کاربران مربوط به سابقه کاربری آن‌ها در این پژوهش ۰/۰۱۵ است. یعنی ۰/۹۸۵٪ از تغییرات مربوط به عوامل دیگری است. از طرفی همبستگی بین سابقه کاربری و فردگرایی با توجه به $R=0/054$ بسیار ضعیف است. به بیان دیگر رابطه (همبستگی) معنی‌داری بین سابقه کاربری کاربران و فردگرایی آن‌ها در سطح ۰/۰۵ و کمتر وجود ندارد و ۰/۹۴۶٪ از رابطه متغیرهای منظور شده را متغیرها تبیین نمی‌کند. مجذور R نیز مبین این مطلب است که کل تغییر پذیری فردگرایی مربوط به سابقه کاربری کاربران در این پژوهش ۰/۰۰۳ است. یعنی ۰/۹۹۷٪ از تغییرات مربوط به عوامل دیگری است. هم چنین همبستگی بین سابقه کاربری و روابط خانوادگی کاربران با توجه به $R=0/019$ بسیار ضعیف است. به بیان دیگر رابطه (همبستگی) معنی‌داری بین سابقه کاربری و روابط خانوادگی کاربران در سطح ۰/۰۵ و کمتر وجود ندارد و ۰/۹۸۱٪ از رابطه متغیرهای

منظور شده را متغیرها تبیین نمی کند. مجذور R نیز بیانگر این است که کل تغییر پذیری روابط خانوادگی کاربران مربوط به سابقه کاربری آن ها در این پژوهش ۰ است. یعنی ۱۰۰٪ از تغییرات مربوط به عوامل دیگری است. از طرفی همبستگی بین سابقه کاربری و خودعرضه گری کاربران با توجه به $R = ۰/۰۰۱$ بسیار ضعیف است. به بیان دیگر رابطه (همبستگی) معنی داری بین سابقه کاربری و خودعرضه گری کاربران در سطح $۰/۰۵$ و کمتر وجود ندارد و $۰/۹۹۹$ ٪ از رابطه متغیرهای منظور شده را متغیرها تبیین نمی کند. مجذور R نیز مبین این مطلب است که کل تغییر پذیری خودعرضه گری کاربران مربوط به سابقه کاربری کاربران در این پژوهش ۰ است. یعنی ۱۰۰٪ از تغییرات مربوط به عوامل دیگری است. براساس وزن بتای محاسبه شده در رگرسیون (جدول شماره ۲) بیشترین میزان تأثیر گذاری متغیر مستقل بر متغیر وابسته با میزان $۰/۳۲۵$ مربوط به تعاملی بودن ارتباطات در شبکه ها بر اعتماد به نفس کاربران است. پس از آن به ترتیب $۰/۳۰۶$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر مهارت های اجتماعی کاربران، $۰/۲۰۶$ - مربوط به تأثیر تحصیلات بر روابط اجتماعی کاربران، $۰/۰۹۷$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر ارتباطات غیر عینی، $۰/۰۸۷$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر فردگرایی، $۰/۰۴۶$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر ارتباط کاربران با دوستان، $۰/۰۱۴$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر ارتباطات خانوادگی و در نهایت $۰/۰۰۱$ مربوط به تأثیر سابقه کاربری بر خود عرضه گری کاربران به دست آمد.

جدول شماره (۳): نتایج رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته با استفاده از آزمون t مستقل

متغیر مستقل	متغیر وابسته	Sig (معنی داری)	مستقل T
جنسیت	روابط اجتماعی	۰/۵۹۱	۰/۰۸۷
نوع کاربری	روابط اجتماعی	۰/۸۶۵	-۰/۱۳۷

همانگونه که جدول شماره ۳ نشان می دهد، بین روابط اجتماعی کاربران مرد و کاربران زن در شبکه - های اجتماعی اینترنتی در سطح $۰/۰۵$ و کمتر تفاوت معنی دار وجود ندارد. لذا فرضیه صفر تایید و

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

فرضیه پژوهش گرد می‌شود. بین روابط اجتماعی کاربرانی که نوع استفاده آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی اجتماعی است و کاربرانی که نوع استفاده آن‌ها از شبکه‌ها، غیر اجتماعی است در سطح ۰/۰۵ و کمتر تفاوت معنی دار وجود ندارد بنابراین فرضیه صفر تایید و فرضیه پژوهش گرد می‌شود.

بحث و نتایج

نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که بین میزان روابط اجتماعی کاربران مرد در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و کاربران زن تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد و بالاتر تفاوت معنی داری وجود ندارد. این مسأله می‌تواند ناشی از نبودن تفاوت در برقراری ارتباط بین کاربران در این شبکه‌ها بدون توجه به جنسیت و فراهم بودن شرایط تساوی برای کلیه کاربران باشد. هم چنین براساس نتایج تحقیق روابط اجتماعی از سن تبعیت نمی‌کند؛ در تبیین این مسأله می‌توان گفت ارتباطات اجتماعی جوانان با افزایش سن و به محض توانائی ورود به جامعه افزایش می‌یابد به ویژه که نوجوانان و جوانان در مدرسه، دانشگاه و... برای ادامه فعالیت‌های اجتماعی خود در این محیط‌ها و ادار به برقراری و ادامه ارتباطات اجتماعی می‌شوند و شیوه‌های افزایش آن را نیز فرا می‌گیرند. اما این روند در سنین بالاتر کاهش می‌یابد. رابطه تحصیلات کاربران و روابط اجتماعی آن‌ها، نیز براساس نتایج تحقیق، تأیید نشد. با افزایش تحصیلات در افراد، بهره‌برداری از تکنولوژی‌ها (اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی) و امکانات آن‌ها جهت تسهیل و تسریع امور و فعالیت‌ها به ویژه ارتباطات اجتماعی افزایش می‌یابد و بنابراین ارتباطات اجتماعی عینی را کاهش خواهد داد. بین روابط اجتماعی کاربران اجتماعی و کاربران غیر اجتماعی تفاوت وجود ندارد. تأیید نشدن این فرضیه می‌تواند ناشی از بهره‌برداری برخی از کاربران اجتماعی از موارد غیر اجتماعی و کاربران غیر اجتماعی از موارد اجتماعی شبکه‌ها باشد که در این تحقیق براساس اولویت استفاده کاربران تعیین شده است. در فرضیه رابطه بین میزان استفاده از اینترنت و شبکه‌ها و انزوای اجتماعی، بین دومتغیر رابطه (همبستگی) معنی داری ضعیف و معکوس وجود دارد. به عبارت دیگر افزایش استفاده از شبکه‌ها موجب کاهش انزوای اجتماعی شده است. چنین ارتباط بیانگر این مسأله است که افزایش استفاده از شبکه‌ها، افزایش دوستی‌ها، گسترش دامنه دوست‌یابی و راهیابی دوستی‌ها

به جامعه را در پی خواهد داشت، بنابراین انزوای اجتماعی را کاهش خواهد داد. نتایج تحقیق نشان داد بین تعاملی بودن ارتباطات در شبکه‌ها و اعتماد به نفس کاربران رابطه معنی دار وجود ندارد. ممکن است دسویه بودن ارتباطات در شبکه‌ها، کاربران را ملزم به کنترل فرایندهای ارتباطی نماید و فرصت ارتباطی لازم جهت اظهار نظر را در اختیار کاربران قرار ندهد. بین روابط خانوادگی کاربران و گستردگی فضای ارتباطی شبکه‌ها و روابط خانوادگی کاربران و سابقه کاربری آن‌ها، رابطه معنی داری وجود ندارد. این موضوع باتوجه به هشدارهای فراوان در خصوص عوارض منفی اینترنت و شبکه‌ها بر ارتباطات روزمره و روابط خانوادگی و تأکید بر مضر بودن این تکنولوژی، می‌تواند ناشی از مدیریت خانواده بر ارتباطات غیرعینی (مجازی) اعضای خانواده باشد. والدین ضمن تغییر در شیوه‌های رفتاری خود در بهره‌برداری از این تکنولوژی، بر شیوه‌های رفتاری اعضای خانواده نیز مدیریت نموده و از کاهش ارتباطات خانوادگی جلوگیری نموده‌اند. هم‌چنین بین سابقه کاربری کاربران در شبکه‌ها و میزان خود عرضه‌گری آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود ندارد. این ارتباط نداشتن می‌تواند مبین نداشتن دستیابی به فرصتی باشد که شبکه‌های غیرعینی (مجازی) با ورود فرد به شبکه در اختیار وی می‌نهند تا فرد آنچه را که تاکنون نتوانسته‌اند ابراز نماید، بروز دهد. بنابراین ممکن است این فرصت در اختیار کاربران این تحقیق در حین استفاده از شبکه‌ها قرار نگرفته باشد. بین میزان فردگرایی کاربران و سابقه کاربری آن‌ها در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی رابطه معنی دار وجود ندارد. در تبیین این مسأله می‌توان گفت با ورود فرد به یک شبکه اجتماعی، ارتباطات اجتماعی موجود در شبکه، فرد را ملزم به رفتار جمع‌گرایانه یا جمع‌پسندانه می‌کند زیرا فرد می‌داند در صورت ارائه رفتار فردی، از گروه طرد شده و از طرف جمع با استقبال روبرو نخواهد شد. بین سابقه کاربری کاربران در شبکه‌ها و میزان ارتباطات غیرعینی (مجازی) آن‌ها رابطه معنی‌دار ضعیف وجود دارد. تأیید این فرضیه را می‌توان حاصل فعالیت‌های کاربران در شبکه‌ها دانست که به علت سهولت در دسترسی و ارتباط، با سایر کاربران مرتبط شده است و این نوع روابط را ترجیح می‌دهند و این موضوع خود موجب افزایش ارتباطات غیر عینی می‌گردد. بدیهی است دامنه فعالیت‌ها با افزایش سابقه کاربری افزایش می‌یابد. بین سابقه کاربری کاربران در شبکه‌ها و میزان ارتباط آن‌ها با دوستانشان رابطه معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۵ درصد و بالاتر وجود ندارد. بنابراین ممکن است با افزایش

سابقه کاربری، دامنه دوستی‌ها در شبکه‌ها گسترش یابد و آن را اشباع نماید و در شکل‌گیری روابط دوستانه معمول در فضاهای عینی اجتماعی، اختلال ایجاد نماید. بین میزان مهارت‌های اجتماعی کاربران و سابقه کاربری آن‌ها رابطه معنی دار ضعیف و مستقیم وجود دارد. این نتیجه می‌تواند حاصل فراگیری شیوه‌های ارتباطی باشد که همزمان با ایجاد ارتباطی جدید یا عضویت و استفاده از شبکه-های ارتباطی جدید باشد که جهت برقراری ارتباطات مؤثرتر به کار گرفته می‌شود و مهارت‌های اجتماعی کاربران را افزایش می‌دهد. بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و غلبه بر تنهائی رابطه (همبستگی) معنی دار ضعیف و مستقیم وجود دارد و افزایش گمنامی کاربران موجب کاهش تنهائی آنها می‌گردد. معمولاً افرادی که در روابط واقعی اضطراب و استرس دارند در ایجاد ارتباط نیز موفقیت چندانی نخواهند داشت اما در ارتباطات غیر عینی در شبکه‌ها، افراد با وجود شرایطی چون گمنامی همراه با استفاده از نام و هویت جعلی، ندیدن چهره، شناخت نداشتن و افشا نشدن نام و عواقب آن، بر تنهائی خود غلبه می‌نمایند. بین گمنامی کاربران در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و میزان مشارکت اجتماعی آن‌ها رابطه معنی دار وجود ندارد. در تحلیل این نظر باید گفت فرد با ارائه هویت و جنسیت جعلی قصد ابراز شخصیت واقعی خود را ندارد و ممکن است در صدد ارائه شخصیتی متفاوت از خود باشد. این مسأله می‌تواند بیانگر نداشتن توانائی فرد در برقراری ارتباط یا مشارکت‌های ارتباطی و اجتماعی عینی باشد و این موضوع فرد را به سمت مشارکت اجتماعی عینی سوق نخواهد داد. بررسی نتایج بین مهارت‌های اجتماعی کاربران و گمنامی آنها و بین مهارت‌های اجتماعی کاربران و نبودن حضور فیزیکی آنها در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی رابطه معنی دار وجود ندارد. افراد در طی ارتباطات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی را فرا می‌گیرند لیکن گمنامی و نداشتن حضور فیزیکی به دلیل جرأت بخشیدن به فرد در برقراری ارتباط در شبکه‌های ارتباطی غیر عینی، وی را از آموختن و به کارگیری شیوه‌های مناسب ارتباطی منع می‌کنند زیرا فرد در خود نیازی به این شیوه‌ها برای برقراری ارتباط نمی‌بیند. و در نهایت نتایج بررسی فرضیه آخر مبین رابطه معنی دار بین گمنامی کاربران در شبکه‌ها و میزان ارتباطات دوستانه آن‌هاست. رد فرضیه مذکور می‌توان ناشی از گستردگی دامنه دوستی‌ها در شبکه‌ها دانست. افراد با مواجهه با این محیط گسترده

سعی می‌کنند ارتباطات عینی خود را حتی با دوستان خارج از شبکه، تبدیل به ارتباطات شبکه‌ای نمایند و بنابراین ممکن است ارتباط با دوستان اجتماعی‌شان کاهش یابد.

به طور کلی یافته‌های این تحقیق با بیان نقش‌های غیر قابل انکار ارتباطات اجتماعی غیر عینی (مجازی) در مراوده‌های روزمره و امکان جایگزینی آن با روابط اجتماعی عینی، شواهد بیشتری را برای تهدیدها و فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی اینترنتی ارائه می‌دهد.

بنابراین:

۱- باتوجه به نتایج تحقیق، بیش از ۷۸٪ از کاربران شبکه‌های اجتماعی اینترنتی را کاربران تحصیل کرده تشکیل می‌دهند. این مسأله بیانگر میزان محبوبیت و جایگاه ویژه شبکه‌ها و این نوع ارتباطات در بین اقشار تحصیل کرده جامعه با وجود فیلتر بودن این شبکه‌هاست. لذا می‌بایست ترتیبی اتخاذ گردد که این شبکه‌ها به صورت مناسب تر و صحیح تر در اختیار کاربران قرار گیرد و از ارتباطات غیرعینی (مجازی) با شیوه ای صحیح تر استفاده گردد.

۲- نظر به اینکه رسانه‌های داخلی به عنوان عامل مهمی در جامعه‌پذیری، از مخاطب فراوانی برخوردارند، علت محبوبیت شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به عنوان یک رسانه، در بین اقشار تحصیل کرده، می‌تواند ناشی از برقراری ارتباط مناسب بین شبکه‌ها و کاربران و نبودن برقراری ارتباط مناسب رسانه‌های داخلی با مخاطب‌ها باشد که از تنوع لازم و انطباق با خواست مخاطب برخوردار نیست و بنابراین مخاطب را اغناء نمی‌کند. بنابراین تغییر در سیاست گذاری برنامه‌های رسانه‌ای می‌تواند بخشی از ارتباطات شبکه‌ای را کاهش و ارتباط با رسانه‌های داخلی را جایگزین نماید.

۳- باتوجه به نتایج تحقیق، ارتباطات تعاملی و دو سویه در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی یکی از مهم‌ترین عوامل گرایش به این شبکه‌ها در نظر کاربران است که می‌تواند عامل تغییر در روابط اجتماعی آنها گردد. برقراری این نوع ارتباط بین رسانه‌های داخلی و مخاطب‌ها می‌تواند در کاهش تأثیرات شبکه‌ها بر

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

روابط- اجتماعی کاربران موثر باشد. تولید برنامه‌های اجتماعی و ارتباطی در رسانه‌های داخلی با تأثیرگذاری مناسب بر روابط اجتماعی مخاطبان، در این خصوص جایگزین مناسبی خواهد بود.

۴- گرایش به عضویت در شبکه‌ها به ویژه در قشر تحصیل کرده بر اساس نتایج تحقیق، نشان می‌دهد تکرار و تأکید بر پیام‌های هشدار دهنده و تهدید کننده در مدت طولانی، از تأثیر پیام‌ها کاسته است. بنابراین برنامه- ریزان و سیاست گذاران می‌بایست با تجدید نظر در تأکیدها و پیام‌ها و تغییر در سیاست‌های تحریمی در اثرگذاری پیام‌ها مؤثر باشند.

۵- نباید تصور کرد که رسانه‌ها با وجود داشتن مخاطب‌های عام و خاص همواره مخرب بوده و اثرگذاری منفی دارند. بر اساس نتایج تحقیق شبکه‌های اجتماعی اینترنتی می‌تواند فرصتی باشد برای افراد افسرده، منزوی و گوشه‌گیر که از هرگونه روابط اجتماعی عینی دوری می‌کنند. تغییر در سیاست‌گذاری جهت بهره‌گیری مناسب از اثرات مثبت این شبکه‌ها، می‌تواند برای بهداشت و سلامت روان این افراد مناسب باشد.

۶- بهره‌گیری از نوع ارتباطات این شبکه‌ها با کاربران در ایجاد بستر مناسب ارتباطی بسیار مفید خواهد بود. بر اساس نتایج تحقیق، کاربران شبکه‌ها به دلیل ویژگی‌های نداشتن محدودیت مکانی و زمانی، نبودن محدودیت دوست یابی و... مایل به این نوع ارتباط هستند. لذا به نظر می‌رسد این شبکه‌ها خود می‌تواند فضای مناسبی برای تأثیرگذاری بر افراد جهت کاهش پذیرش اثرات منفی شبکه‌ها بر روابط اجتماعی باشد. این امر مستلزم بهره‌گیری مناسب از ساختار فرهنگی، اجتماعی و مذهبی جامعه است. بنابراین با وجود به ویژه ساختار مذهبی جامعه، ایجاد بستری برای تولید و باز تولید فضای مذهبی، به ویژه توسط خود شبکه‌های اجتماعی اینترنتی در کنار رسانه‌های داخلی می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

منابع و مأخذ

- آزاد، ح، بهرامی، ه، شایق، س (۱۳۸۸). بررسی اعتیاد به اینترنت و رابطه‌ی آن با ویژگی‌های شخصیتی در نوجوانان تهران. **مجله اصول بهداشت روانی**. دوره ۱۱، شماره ۲، ۱۵۸-۱۴۹.
- آزاد فلاح، پ، اژه ای، ج، دوران، ب (۱۳۸۱). بررسی رابطه بازی های رایانه ای و مهارت‌های اجتماعی نوجوانان. **مجله روانشناسی**، سال ششم، بهار ۱۳۸۱، شماره ۴، ۱۷-۱.
- امیرکافی، م (۱۳۸۳). طراحی الگوی جامعه شناختی انزوای اجتماعی در شهر تهران (مقطع دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۵). **مجله جامعه شناسی ایران**، دوره هفتم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۵، ۴۸-۳۲.
- باقری، ل، جواهری، ف (۱۳۸۶). تأثیر اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی. **مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی** دانشگاه تهران، شماره ۴۰، ۶۶-۳۳.
- برجلی، ا، مشایخ، م (۱۳۸۲). بررسی رابطه احساس تنهایی با نوع استفاده از اینترنت. **مجله تازه‌های علوم شناختی**، سال پنجم، شماره ۴۴، ۳۹-۱.
- بشارتی، م (۱۳۸۲). بررسی جنسیتی ساختار اجتماعی روابط در جامعه. **مجموعه مقالات اجتماعی**. تهران. انتشارات مرکز نظرسنجی علم گستران. چاپ اول.
- تاتار، ع، منتظر قائم، م (۱۳۸۴). **اینترنت سرمایه اجتماعی و گروه‌های خاموش**. انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. دوره ۱، شماره ۲۴۵، ۲۴۵-۲۲۳.
- **تأثیر اینترنت بر مهارت‌های اجتماعی و سلامت کودکان و نوجوانان [درون شبکه‌ای]** (مهرماه ۸۹)، سایت گسترش آنلاین،

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

- توکلی، ع (۱۳۸۱). پیوندهای ارتباطی و اینترنت در ادارات دولتی و کاربردهای آن. **مجله مجازی پژوهش‌های سازمانی**، سال اول، شماره ۲۶، ۷-۱.

- جوکار، ب، سلیمی، ع، نیک پور، ز (۱۳۸۸). **ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی**. انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. دوره، شماره ۳، ۱۷-۱.

- حسینی، ح، فولادیان، م، فاطمی امین، ز (۱۳۸۷). سنجش و مقایسه میزان پیامدهای انزوای اجتماعی در میان دو گروه توده و نخبه جامعه در دوران سازندگی و اصلاحات. **مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد**، سال پنجم، بهار و تابستان ۱۳۸۷، ۱۸۹-۱۶۱.

- دوران، ب (۱۳۸۳). **هویت خانوادگی و تعامل در فضای سایبرنتیک**. **مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تربیت معلم**. بهار ۱۳۸۳، دوره ۱۲، شماره ۴۴، ۸۹-۱۲۸.

- دوران، ب (۱۳۸۵). **تأثیر اینترنت بر هویت همسالان**. پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره ۲، شماره ۵، ۱۳۶-۱۰۹.

- دوران، ب، سهرابی، م، محسنی، م (۱۳۸۵). **بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت**. **مجله جامعه‌شناسی ایران**. دوره هفتم، شماره ۴، ۷۲-۹۵.

- ریتزر، ج (۱۳۸۶). **نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر**، ترجمه م ثلاثی، تهران، انتشارات علمی، چاپ ۱۲.

- زادشم پور، و، نوابخش، م، هاشم نژاد، ف (۱۳۸۹). **بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۲۹-۱۵ سال**. **مجله استان مازندران**. دوره ۱، شماره ۱۴۶، ۱۷۰-۱.

- سلیمی، م (۱۳۸۸). جایگاه شبکه های اجتماعی مجازی در دنیای امروز [درون شبکه ای]. ایران شبکه، www.IranShabakeh.com، ۱-۳.
- شاهدی، خ (مهر ۱۳۸۳). شیوه های عملکرد رفتاری در خانواده با تاثیرپذیری از اینترنت [درون شبکه ای]. **مجله مجازی**. www.com.m.majazi.com، ۱-۵.
- صدیق بنای، ه (آوریل ۲۰۰۹). نقش اینترنت در دنیای نوجوانان [درون شبکه ای]. www.com.iranblog.forum، ۱-۵.
- صدیقی، ع (مرداد ۱۳۸۵). اینترنت، شیوه ارتباطات نوین [درون شبکه ای]. **مجله تحقیقات اجتماعی** social.www.research.com، ۱-۱۵.
- م (۱۳۸۹). شبکه های اجتماعی اینترنتی. **مجله آموزشی**، اطلاع رسانی معارف. شماره ۸۲، ۵۱-۴۷.
- فرهمند، م (۱۳۸۷). دختران و کاربرد اینترنت. **مجله مطالعات راهبردی زنان**، دوره ۱۱، شماره ۴۱، ۳۰-۱.
- فیضی، ا (۱۳۹۰). بررسی ساختار اینترنت و پیامدهای ارتباطی آن [درون شبکه ای]. **مجله ارتباطات**، www.com.m_relations، ۱-۵.
- قاسمی، م (۱۳۸۹). اینترنت و تغییر ساختار اجتماعی [درون شبکه ای]. **مجله ارتباطات**، www.com.m_relations، ۱-۷.
- قیاسی، م (۱۳۸۶). اینترنت، خانواده، جهانی شدن [درون شبکه ای]. **مجله مجازی**. www.com.m.majazi، ۳-۵.
- کفاشی، م (۱۳۸۸). بررسی تأثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده. **مجله پژوهش اجتماعی دانشگاه آزاد واحد رودهن**، دوره ۲، شماره ۵۶، ۷۶-۳.

بررسی ویژگی‌های ارتباطی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تأثیر آن‌ها بر روابط اجتماعی کاربران

- گل زردی، ا. (بهمن ۱۳۸۸). بررسی شبکه‌های اجتماعی بر مبنای روابط الکترونیکی روابط انسانی با تار و پود مجازی [درون شبکه ای]. **روزنامه جام جم**. [www.. JamejamOnline.ir](http://www.JamejamOnline.ir). ۱-۳.
- منتظر قائم، م (۱۳۸۷). تأثیر اینترنت بر افزایش سرمایه انسانی و سرمایه ارتباطی اعضای هیات علمی و دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های برگزیده. **مجله گروه ارتباطات دانشگاه تهران**، دوره ۱، شماره ۴، ۱۹۱-۱۸۵.
- میرزائی، خ. (۱۳۸۸). **پژوهش، پژوهشگری و پژوهشنامه نویسی**. تهران، انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول، جلد اول.
- میرزائی، خ. (۱۳۹۰). **فرهنگ توصیفی علوم اجتماعی**. زیر چاپ.
- ناستی زایی، ن. (۱۳۸۷). بررسی ارتباط سلامت عمومی با اعتیاد به اینترنت. **مجله طبیب شرق**. دوره ۱۱، شماره ۱، ۶۳-۵۷.
- آیا اینترنت مهارت‌های اجتماعی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ [درون شبکه ای] (شهریور ۱۳۸۶)، سایت میهن بلاگ، www.mihanblog.com، ۱.
- جنگ نرم سایبری در فضای شبکه‌های اجتماعی [درون شبکه ای] (بهمن ۸۹). **روزنامه جام جم**. [www. JamejamOnline.ir](http://www.JamejamOnline.ir). ۱-۳.
- روانشناسی و آسیب شناسی اینترنت [درون شبکه ای] (آوریل ۲۰۱۰). سایت پرسین. [persian.www .com](http://persian.www.com). ۱-۳.
- یافته‌های تازه پژوهشی درباره تأثیرات اینترنت بر نوجوانان [درون شبکه ای]. (تیر ۹۰). org.hamshahri.www. ۱-۳.

-Castells, m.(۲۰۰۱). theinternet Galaxy: Reflections on The internet,Business and society.New york.oxeford university press.

-Dell,P.(۲۰۰۱). Identity and the effect of the internet. In Proceedings of the second Global Congress of Citizens Networks.

-kiesler, s.kraut, R.cummings, j.Boneva, B.Helgeson,v and Crawford, A.(۲۰۰۲) Internet Evolution and social Impact[online].It & society ۱(۱): ۱۲۰-۱۳۴. [http:// www .Irand.society.org](http://www.Irand.society.org)(۱۰.۰۶.۲۰۰۶).

-Sanders C. Use of internet and social depression of teenagers.Translated by Zarei H. Accessed September ۲۰, ۲۰۰۴. Available from: Ed. ۲۰۰۷; ۱: ۱۱۱-۱۳۴.

-Wellman,B.(۲۰۰۲). littele boxes,glocalization,and networked individualism In makoto tonuble peter van Den Besselaar and taru is hida(eds.). digital cities computationed and sociological approach. Berlin. Springer.

-Wellman,B.Boase,j.chen,w(۲۰۰۲)"The Network Networked Nature of community:online and offline".It & society,۱(۱):۱۵۱-۱۶۵.

-Zare K, Kadivar P. Comparison self-efficacy between users and non users of internet .(<http://www.tebyan.net>).